

**Roinnt barúlacha maidir le saincheist achrannach an nochta a eascraíonn as
Breithiúnas na Cúirte Uachtaraí**

in

Stiúrthóir na nIonchúiseamh Poiblí v AM, 2 Bealtaine 2025

Seicheamh na Saincheisteanna le clúdach.

1. Cúlra an achomhairc.
2. Léarscáil bóthair den bhreithiúnas.
3. An coincheap “*luíochán*” arna léirmhíniú ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí tar éis AM.
4. Dhá dhúshlán réamhthrialach roimh léirmhíniú an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí ar an bpointe luíocháin agus béim á leagan ar na hargóintí cosanta a cuireadh chun cinn agus ar na rialuithe a rinneadh: –
 - Rialú Biggs J in **an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí .v. JD & Ors 17 Meán Fómhair 2025** agus
 - Rialú Keane J in **an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí .v. OA an 14 Deireadh Fómhair 2025**

Cúlra an achomhairc in AM

Thug gearánaí linbh, a bhí 12 bhliain d'aois tráth an ionsaithe ghnéasaigh ag an Achomharcóir, arbh í a seanuncail é, fianaise ag triail thart ar seacht mbliana go leith ina dhiaidh sin a bhain le teagmhas amháin mí-úsáide.

Níor athraigh an insint sin tráth ar bith ó thráth a céad ghearáin – i.e. gur bhain an gearán le teagmhas aonair.

Rinne an Stiúrthóir nochtadh iomlán roimh an triail. Creidtear nach raibh aon taifid chomhairleoireachta ann.

Ag deireadh na trialach, chiontaigh an giúiré an cúisí le tromlach 10.2.

Ag dáta na pianbhreithe, tháinig sé chun solais go raibh nóta comhairleoireachta ann ó Ionad Géarchéime Éignithe Chiarraí inar léiríodh gur tharla an mhí-úsáid “*níos mó ná uair amháin*”. Ní raibh aon duine, fiú an gearánach, ar an eolas faoin nóta seo a rinneadh 5 bliana tar éis an chiona.

Rinne an cúisí achomharc ar a chiontú ar an mbonn gur fíoras nua-aimsithe é seo, de réir na bprionsabal atá leagtha amach in **People (an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí) v. Willoughby [2005] IECCA 4.**

Trína ionadaithe dlíthiúla, bhí sé diongbháilte nár cheart an nóta seo a chur in iúl don ghearánach i gcás ina n-éireodh leis ina achomharc. Níor theastaigh uaidh aon ghné d'iontas a ghéilleadh i dtras-scrúdú dá mbeadh atriail ann.

An Chúirt Achomhairc

Nuair a bhí an t-ábhar os comhair na Cúirte Achomhairc ba é fócas na n-aighneachtaí sa chúirt sin ag an Achomharcóir agus ag an bhFreagróir araon prionsabail Willoughby a chur i bhfeidhm agus measúnú á dhéanamh ar thionchar an fhórais nua-aimsithe ar chothroime an chiontaithe.

Maidir leis an gceist nár nochtadh an nóta don ghearánaí, níor aontaigh an Chúirt Achomhairc leis an Achomharcóir agus, i bhfeidhmiú a cumhachtaí de bhun alt 3(3) den Acht um Nós Imeachta Coiriúil, 1993, d'ordaigh sí go ndéanfaí teagmháil leis an ngearánaí leis an bhfaisnéis nua seo - an nóta comhairleoireachta - agus go n-iarrfaí uirthi aon trácht nó soiléiriú a

theastaigh uaithi a sholáthar maidir lena chruinneas nó a mhalairt.

Ina dhiaidh sin, trí ráiteas breise, shéan sí gur ghearáin sí riamh faoi aon rud seachas ócáid amháin de ionsaí gnéis.

Deimhníodh an ciontú.

Achomharc na Cúirte Uachtaraí

Ar achomharc chun na Cúirte Uachtaraí, is cinnte gurbh é an tuiscint a bhí ag abhcóide gurbh é fócas na n-aighneachtaí bailíocht fheidhmiú a cumhachtaí ag an gCúirt Achomhairc faoi alt 3 (3).

- Chuir an t-achomharcóir i gcoinne agairt na Cúirte ar alt 3 (3) den Acht le linn fiosrúcháin bhreise a dhéanamh maidir leis an bhfaisnéis nua-aimsithe agus
- Mhaígh sé gur cheil na bearta a rinneadh a cheart air chun croscheistiú a dhéanamh.

Ba léir, áfach, le linn na n-aighneachtaí ó bhéal, go raibh an Chúirt i bhfad níos dírithe ar an tsaincheist maidir le déileáil le nótaí comhairleoireachta mar shaincheist nochta i dtrialacha coiriúla ar bhealach níos leithne.

Áiríodh leis seo:

- oibleagáidí maidir le nochtheadh go ginearálta
- nótaí comhairleoireachta ó ghearánach
- síniú an tarscaoilte ag gearánach – agus go sonrach ábhar ceann de na foirmeacha caighdeánacha a úsáidtear don chéanna
- taifid neamhchomhairleoireachta eile a mbeadh coinne ag gearánach le príobháideacht ina leith
- agus saincheist achrannach “luíochán”

Tabhair faoi deara nach raibh an chúirt i dteagmháil leis na páirtithe ag aon chéim – ag an éisteacht Treoracha, ag an éisteacht Bainistithe Cásanna nó nuair a d’eisigh an Chúirt Uachtarach an Ráiteas Cásanna (ar chuir sí ceisteanna sonracha ar na páirtithe ina leith chun freagra a thabhairt orthu roimh an éisteacht¹) maidir le go leor de na saincheisteanna a

bhí mar chuid de bhreithiúnas na cúirte ina dhiaidh sin.

D'fhéadfaí breathnú air sin mar dheis chaillte chun cuireadh a thabhairt do na páirtithe aighneachtaí an-dírithe a dhéanamh – cosaint agus ionchúiseamh – maidir le go leor de na saincheistean atá ag teacht chun cinn anois de bhun an bhreithiúnais seo.

Ní raibh sé i ndáiríre go dtí lch 59 den bhreithiúnas 87 leathanach sin gur dhírigh an Chúirt Uachtarach a haird go sonrach ar cé acu a rinne nó nach ndearna an Chúirt Achomhairc earráid i bhfeidhmiú a dlínse faoi alt 3 (3) d'Acht 1993.

TREOIR ACHOMHAR DO NA PRÍOMHPHOINTÍ IN AM

- dualgas ginearálta an ionchúisimh maidir le nochtadh in ábhair choiriúla (**mír 31**)
- comparáid idir nochtadh coiriúil agus an nós imeachta sibhialta um fhionnachtain (**mír 35**)
- An Treoir maidir le Nochtadh 2012/13/AE (**míreanna 39**)
- Forbairtí reachtacha agus breithiúnacha maidir le híospartaigh choireachta (**míreanna 41 – 46**)
- Cothromú a dhéanamh ar chearta an chúisí (chun trialach in am trátha den dlí) agus ar chearta íospartach (príobháideachas, dínit agus réimse den saol príobháideach) (**míreanna 47 – 49**). **Seo an áit a ndéantar tagairt d'fheidhmiú comhchuí an Bhunreachta**
- Nochtadh Taifead Comhairleoireachta agus an t-ardleibhéal cosanta Bunreachtúla a thugtar dóibh ionas nach mór don nochtadh agus/nó don imscaradh tairseach ardaithe ábharthachta agus comhréireachta a chomhlíonadh. **Ní mór nochtadh a bheith riachtanach ar mhaithe leis an gceartas. (míreanna 50 – 51)**

¹ Cuireadh ceistean maidir le freastal an chomhairleora os comhair na Cúirte Achomhairc chun fianaise a thabhairt, an fhéidearthacht go gcuirfeadh an chosaint an gearánach os

comhair na Cúirte Achomhairc, an teanga a d'úsáid an Chúirt Achomhairc i gcomhthéacs thástáil Willoughby agus an tionchar a bheadh ag nochtadh neamhiomlán ar chothroime trialach coiriúla - People (an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí) v McCarthy [2007] IECCA 64 - ar an gcás láithreach.

- Taifid seachas taifid chomhairleoireachta (amhail taifid leighis) ar dócha go mbeidh faisnéis **an-phearsanta agus phríobháideach iontu, tá siad freisin, i bprionsabal,** faoi raon feidhme na cosanta Bunreachtúla (**mír 52**)
- Breithniú ar an dlí a bhaineann le taifid phríobháideacha a nochtadh i ndáil le dlínsí eile – go háirithe dlí-eolaíocht Cheanada. (**mír 54 et seiceamh**)
- An seasamh in Éirinn maidir le taifid chomhairleoireachta a nochtadh agus go sonrach an córas reachtúil de bhun alt 19A den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992 (**mír 67 et seiceamh**)
- An tástáil chun taifid chomhairleoireachta a nochtadh – ní mór bonn láidir éigin a bhunú – lena léirítear gur dócha go mbeidh fíorluach fóiréinseach ag baint leis na taifid do chosaint an chúisí (seachas an ceanglas maidir le fíorbhaol trialach éagóraí a shuí). Dealraíonn sé gurb é an tástáil ná go gcaithfidh nochtadh a bheith ar mhaithe leis an gceartas. (**mír 76**)
- Taifid phríobháideacha seachas taifid chomhairleoireachta a nochtadh. Thug an chúirt dá haire nach n-éilíonn leasanna príobháideachais íospartach laistigh den phróiseas ceartais choiriúil reachtaíocht chun a gcearta Bunreachtúla a dhearbhu. Tá tairseach ard ann maidir le taifid phríobháideacha a nochtadh. Ní mór nochtadh a bheith ábhartha do shaincheist lárnach i gcás ina gcuideoidh sé go réalaióch le riaradh an cheartais. (**mír 80 et seiceamh**)
- D’admhaigh an chúirt go bhfuil taifid áirithe ann ina bhfuil fíor-ionchas príobháideachais ag gearánach agus go bhfuil an tairseach maidir lena nochtadh níos beaichte. Tá gá le rud éigin níos mó ná ábharthacht i gciall **Peruvian Guano**² (**mír 81**)
- Níor cheart iarraidh ar ghearánach toiliú le taifid chomhairleoireachta a nochtadh gan deis a thabhairt ar dtús athbhreithniú a dhéanamh ar na taifid agus comhairle a fháil. Ní mór toiliú a chur in iúl. Ba cheart gurb é an toiliú an chéim dheireanach den phróiseas nochta. (**mír 84**)

²(1882) 11 QBD 55

- Tá “*fadhbanna*” ag baint le heaspa aon fhoráil maidir le comhairle dlí neamhspleách don ghearánach tráth an chinnidh a ceart a tharscaoileadh faoi alt 19A. Bhí moladh ann go raibh géarghá ann go ndéanadh an tOireachtas athchuart ar an gceist.

míreanna 85 - 86)

- **Cad ba cheart a bheith tarlaithe maidir le mairís fhíorasach AM?**

- bheadh deis ag an ngearánach an taifead a fheiceáil agus a athbhreithniú (agus ansin toiliú nó eile lena nochtadh) dá dtiocfaí air roimh an trial.

Sa chás sin:-

- bheadh sé “*incheadaithe go foirfe*” go gcuirfeadh an t-ionchúiseamh agallamh ar an ngearánach
- a bheith d’iarr sí le haghaidh a cuid tuairimí ar an ábhar
- d’fhéadfadh a bheith ann rannpháirtíocht neamh-threorach léi chun deis a thabhairt di trácht a dhéanamh ar an nóta
- ach gan oiliúint nó ag iarraidh tionchar a imirt uirthi (**mír 88 et seiceamh**)
- **Ní raibh aon cheart dlíthiúil ag AM riamh an taifead a nochtadh dó gan eolas an ghearánaigh ná aon cheart dlíthiúil chun aghaidh a thabhairt uirthi den chéad uair i gcroscheistiú. Cuireann S.19A cosc ar an oiread agus is s.3 den Acht um an Dlí Coiriúil (Éigniú), 1981 tras-scrúdú iontas ar thaithí ghnéasach. (míreanna 93 - 94)**
- Breithniú ar cé acu a rinne nó nach ndearna an Chúirt Achomhairc earráid agus saincheist na fianaise nua-aimsithe – scrúdú ar phrionsabail Willoughby. (**mír 95 et seiceamh**)
- Cruthúnas ar dhoiciméid atá le húsáid i gcrossscrúdú – saincheisteanna barántúlachta. An tAcht um Nós Imeachta Coiriúil, 1965 (Acht Denman), an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí. v. Diver [2005] IESC 57(**mír 113 et seiceamh**)
- Conclúidí lena n-áirítear achoimre ar chinntí na Cúirte. (**mír 133 et seiceamh**)

An Chuideachta Chanádach

MÍR 94

Ba i mír 94 agus i gcomhthéacs an phointe luíocháin a rinne Collins J tagairt shonrach do chás Cheanada **an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí .v. JJ [2022] SCC 28** inar sheol an cúisí agóid i gcoinne reachtaíocht Cheanada lena gceanglaítear air cead na cúirte a lorg sula **n-imscair** ábhar nochta le linn cros-scrúdaithe.

Bhí an t-ionsaí bunaithe ar argóintí go gcuirfeadh ceanglas ar an gcosaint a stalla a leagan amach roimh ré ar chumas an ghearánaigh a fhianaise nó a fianaise a chur in oiriúint - tionchar na ceistithe cosanta a laghdú go héifeachtach (léiritheach ar an argóint a rinneadh os comhair na Cúirte Achomhairc in AM féin).

An Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí v. JJ, dhiúltaigh Cúirt Uachtarach Cheanada go láidir don argóint sin agus leag sí béim ar roinnt pointí ar cosúil go bhfuil athshondas déanta acu le Cúirt Uachtarach na hÉireann i gcomhthéacs an bhreithiúnais in AM le tagairt shonrach do luíochán:

- Ní raibh an ceart cros-scrúdú a dhéanamh gan teorainn.
- D'fhéadfaí é a theorannú i gceart ag leasanna príobháideachta finnéithe.
- Is féidir go mbeadh sé éagórach do ghearánaigh luíochán a chur ar ghearánaigh lena dtaifid phríobháideacha féin ag an triail agus d'fhéadfadh sé a bheith contrártha leis an gcuardach ar an bhfírinne.
- Níor áiríodh leis an gceart chun freagra iomlán a thabhairt agus cosaint an ceart chun cosaint a fháil ó luíochán.
- Ag diúltú d'aighneacht ó fhinnéithe, chinn tromlach na cúirte gur dócha go gcuirfeadh réamhfhógra a thabhairt do ghearánaigh go bhféadfadh faisnéis an-phríobháideach a bheith rompu, feabhas ar a gcumas páirt ionraic a ghlacadh i gcroscheistiú; is fearr a bheadh siad in ann freagairt seachas a bheith dall trí úsáid a bhaint as a dtaifid phríobháideacha.

Cur Chuige an Stiúrthóra Poiblí i ndáil le luíocháin tar éis AM.

Tar éis an breithiúnas in AM a thabhairt, tháinig an cheist chun cinn maidir leis an gcaoi, ó thaobh na praiticiúlachta de, ar déileáladh leis an bpointe luíocháin sin cibé ar bhain sé leis na nithe seo a leanas:-

- ábhar nochta arb é atá ann ‘taifid chomhairleoireachta’, a thagann laistigh de s.19A NÓ
- taifid eile a raibh súil mhór le príobháideachas ina leith, mar a thagair an Chúirt Uachtarach ina breithiúnas.

Ba é an freagra ó Oifig an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí scríobh chuig aturnaetha cúisithe, ag lua ón gcuid ábhartha de AM (i.e. mír 94) agus ag iarraidh orthu a chur in iúl go soiléir cén chuid, más ann, den ábhar nochta a bhí beartaithe acu a chur ar an ngearánaí i gcroscheistiú.

Dheimhnigh an litir sin freisin go dtaispeánfadh na Gardaí an t-ábhar don ghearánach ansin. Dá mbeadh aon bharúil bhreise le tabhairt ag an ngearánach ina leith, dhéanfaí na barúlacha sin a thaifeadadh i bhformáid ráitis.

Chruthaigh an léirmhíniú sin ar AM argóint ón gcosaint i roinnt éisteachtaí réamhthrialach os comhair na Príomh-Chúirte Coiriúla le míonna beaga anuas.

Is iad na Breithiúna Hunt, Ring, Mc Grath, McDermott agus Naidoo a thug na rialuithe is substaintiúla go dtí seo – ach is iad na Breithiúna Biggs agus Keane a thug na rialuithe is substaintiúla go dtí seo i mí Mheán Fómhair agus i mí Dheireadh Fómhair faoi seach agus ghlac gach ceann acu tuairimí atá go hiomlán i gcoinne a bhfuil de dhíth ar AM.

Breathnaítear go sonrach sa chur i láthair seo ar dhá cheann de na rialuithe a rinneadh le déanaí ina bhfuil achoimre ar chuid de na hargóintí cosanta a ardaíodh i ngach cás.

An Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí v. JJD & Ors. Meán Fómhair 2025 – Rialú Biggs J

Bhain an cás seo le nochthead méideanna ábhair (lena n-áirítear Tusla agus taifid leighis **ach ní taifid chomhairleoireachta**) a bhain le gearánach an-leochaileach. Tugadh toiliú sular tugadh breithiúnas AM ach níor bhain an gearánach mí-úsáid as a cuid taifead sular nochthead iad agus i ndáiríre, mar gheall ar a leochaileachtaí foircneacha, ní bheadh sé in ann é sin a

dhéanamh gan chúnamh i ndáiríre.

I measc na n-aighneachtaí Cosanta a chuir in aghaidh aon cheanglas chun a nochtadh cén nochtadh a raibh sé i gceist aige brath air i dtras-scrúdú bhí an **méid** seo a leanas:-

1. Bhí na barúlacha in AM maidir le luíochán *obiter* (i.e. ní raibh AM, go fórasach, ag déileáil le cás alt 19A toisc go raibh tarscaoileadh ann agus dá bhrí sin bhí a bharúlacha maidir leis an gcóras reachtúil *obiter*)
2. Ba cheart idirdhealú iomlán a dhéanamh idir AM agus cásanna nach **nótaí comhairleoireachta faoi alt 19A atá san ábhar nochta**.
3. Nuair a thugann gearánach toiliú, níl feidhm ag an réasúnaíocht Bhunreachtúil maidir le cearta príobháideachais taobh thiar de AM.
4. Is é an rialú in **Phipps v Hogan [2008] 3IR 221** an t-údarás don mholadh nach bhfuil aon dualgas ar chúiseamh aon fhaisnéis mhionsonraithe a sholáthar don ionchúiseamh.

Tá an argóint sin bunaithe ar cheart an chúisí chun trialach in am trátha dlí - go háirithe Airteagal 34 den Bhunreacht - agus ar an easpa oibleagáide ar chúisí aon chineál nochta a dhéanamh.

5. Is ábhar don Oireachtas sa deireadh é aon cheanglas den sórt sin ar an gcosaint sonraí a sholáthar maidir leis na codanna de nochtadh ar mian leo nó ar mian leo croscheistiú a dhéanamh orthu.

Biggs J Ruling i JD & Ors.

Bhí imní ar Biggs J faoi fhairsinge na teanga sa litir ó DPPanna... *‘léirigh go soiléir cé na codanna d’aon cheann de na hábhair nochta a bhfuil sé ar intinn agat a chur faoi bhráid an ghearáin i gcrossscrúdú’...*

Dar léi, bhí an teanga seo ró-leathan. Ba cheart go mbeadh an litir (má bhí sé ceart ar chor ar bith maidir le haon oibleagáidí cosanta croscheistiú féideartha a mharcáil - agus chinn sí ar deireadh nach raibh sé) teoranta d’ábhair *a bhfuil ionchas príobháideachta acu*.

Maidir leis an aighneacht maidir le cailleadh cirt chun príobháideachta a luaigh sí ó mhír 81 de AM ina ndúirt Collins J nach nglacfadh sé leis go bhfuil aon riail chatagóireach ann a imíonn

imní maidir le príobháideacht nó pribhléid nuair a bhíonn na doiciméid atá i gceist i seilbh an ionchúisimh nó go n-imíonn leasanna príobháideachta íospartach sa chás sin.

Mheas sí go raibh cóimheas an bhreithiúnais in AM maidir leis an gcaoi ar cheart don Stiúrthóir a bheith rannpháirteach agus é ag déileáil le *taifid chomhairleoireachta* amach anseo ach go raibh barúlacha tugtha ag an gcúirt freisin maidir lena mhéid a beartaíodh sa phróiseas taifid a nochtadh a bhfuil ionchas príobháideachais ag baint leo.

Chuir sí i dtábhacht gurb é fócas AM cearta íospartach in imeachtaí mar gheall ar chion gnéasach.

Bhí sí ar theann a díchill a chur in iúl go raibh pointe soiléir idirdhealaithe idir é agus AM sa chás láithreach sa mhéid is nár bhain an nochtadh le taifid chomhairleoireachta ar chor ar bith (thug Collins J - **mír 51** - faoi deara go raibh ardleibhéal cosanta Bunreachtúla ag baint leis na taifid sin a raibh tairseach ardaithe ábharthachta agus comhréireachta ag teastáil ina leith).

Thug sí dá haire an tagairt do chás JJ agus luaigh sí go raibh nós **imeachta reachtach sonrach** i gCeanada lenar ceanglaíodh ar an gcúisí dul i mbun próiseas trína raibh sé chun formheas na gcúirteanna a lorg chun taifid áirithe **a bhí** ina sheilbh a imscaradh. Thug sí dá haire nach bhfuil aon cheanglas reachtach den sórt sin sa dlínse sin.

I ndáil leis sin, tharraing sí aird ar **mhír 71 de AM** ina n-aithníonn Collins J nach bhfuil aon fhoráil in alt 19A lena dtugtar aghaidh go sonrach ar imscaradh taifead comhairleoireachta seachas iad a thabhairt ar aird don chúisí.

Is é a tuairim air sin ná nach bhféachann an Chúirt Uachtarach go sainráite leis *an bhearna* sin a líonadh. (Mar a fheicfimid níos déanaí bhí Keane J den tuairim go bhféadfadh sé).

Leag Biggs J béim ar leith ar **mhír 80** de AM mar bhonn dá dearcadh ina dhiaidh sin ar an bpointe luíocháin. Is í mír 80 an chéad mhír in AM faoi cheannteideal dar teideal **‘Taifid Phríobháideacha a Nochtadh (seachas Taifid Chomhairleoireachta)’**.

Mar sin, de réir mar a thuigim a rialú, bhreathnaigh sí ar ábhar an bhreithiúnais maidir le cearta íospartach a chosaint trí phriosma an *nochta ag an Stiúrthóir*. An rud a dúirt sí ná:

“Dealraíonn sé domsa go mbaineann cóimheas an bhreithiúnais leis an bpróiseas a bhaineann le taifid chomhairleoireachta i dtéarmaí nochtadh an Stiúrthóra maidir leis an gcéanna agus úsáid an chéanna agus soláthar an chéanna don chosaint agus go bhfuil tráchttaireacht an-láidir ann maidir leis an bpróiseas céanna sin a bheith infheidhme maidir leis

an bpróiseas nochta go ginearálta, go háirithe i gcás ina mbaineann sé le doiciméid a bhfuil ionchas príobháideachais ann ina leith. Chun an méid is léir ó na barúlacha sin a lua, feictear dom go bhfuil na Cúirteanna Uachtaracha den tuairim gur féidir cearta na n-íospartach a mheas agus a chothromú le cearta an chúisí a bhaineann leis an bpróiseas nochta a úsáideann an Stiúrthóir”.

Dúirt sí go mbaineann AM le taifid chomhairleoireachta a nochtadh agus, dá bhrí sin, le dualgais an Stiúrthóra - is é sin le rá, ní ar an méid a cheanglaítear ar an gcúisí a dhéanamh ach ar an méid a cheanglaítear ar an Stiúrthóir a dhéanamh mar chuid de phróiseas an Stiúrthóra.

Maidir le mairís fhórasach shonrach AM, thug Biggs J dá haire ‘gur léir don Chúirt Uachtarach ní hamháin dá n-iarrfaí ar an ngearánach nó dá bhféadfaí ceist a chur air, go raibh sé de dhualgas ar an ionchúiseamh ceist a chur uirthi faoin neamhréireacht fhéideartha sin’.

Rinne Biggs J é sin a nascadh lena tuairimí go mbaineann AM le dualgas an ionchúisitheora agus le próiseas an ionchúisitheora agus leas á bhaint aici as an méid sin ina cinneadh deiridh maidir leis an bpointe luíocháin.

Dar léi, ba é sin an cúlra ina n-eisiatar go héifeachtach leis an bpróiseas sin aon teidlíocht chosanta chun croscheistiú iontasach a dhéanamh ar ghearánaigh i gcásanna ciona ghnéasaigh. Go bunúsach, ba é post an Stiúrthóra aon ionsaí iontasach den sórt sin a neamhniú – ach i gcás Biggs J ní raibh aon rud in AM a thabharfadh le fios go bhfuil sé de dhualgas ar an gcosaint an obair sin a dhéanamh.

Ba é a conclúid ar litir an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí go raibh sé mícheart toisc go molann sé dualgas a chur ar thaobh na cosanta an t-ábhar go léir ón nochtadh atá beartaithe acu a chur faoi bhráid an ghearánaigh a chur faoi bhráid an Stiúrthóra.

Leag sí béim freisin ar an difríocht idir nochtadh/fionnachtain shibhialta agus choiriúil (pointe a léirítear in aighneachtaí cosanta a rinneadh i gcás an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí v O.A ina dhiaidh sin roimh Keane J) – ag tabhairt dá haire, i ndáil le hábhair shibhialta, go raibh nós imeachta cómhálartach agus frithpháirteach ann nach dtagann chun cinn i gcásanna coiriúla (seachas roinnt eisceachtaí arna bhforchur le reacht agus i ndáil leis sin rinne sí tagairt do mhír 45 de **W.C v an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí [2024] IESC 48**. Thagair sí freisin do na samplaí seo a leanas d’eisceachtaí den sórt sin:-

- Ailibí
- Tuarascálacha saineolaithe
- Fianaise ar dhroch-charachtar
- Faisnéis a cheanglaítear faoin Acht um Bannaí S.1A
- S.3(1) den Acht um Chiontaí in aghaidh an Stáit (Leasú) 1998
- Nochtadh maidir le coigistiú.

De réir Biggs J, is é seo a leanas an nós imeachta a bheidh le gabháil ag an Stiúrthóir:-

- Is faoin an Stiúrthóir lonchúiseamh Poiblí atá sé ábhar ábhartha a shainaithint
- Ansin taispeánann an Stiúrthóra lonchúiseamh Poiblí/gardaí an t-ábhar sin don ghearánach
- Ansin faigheann siad toiliú feasach uaidh/uaithe

(mar bhreathnóireacht, thug sí faoi deara nach raibh aon rud radacach faoi sin – ba é sin an seasamh i gcónaí)

- Ní mór don ghearánach/fhinné comhairle dlí a fháil roimh an tarscaoileadh toisc nach mór dóibh toiliú feasach a thabhairt (*ach féach thuas barúlacha Collins J in AM maidir le cineál fadhbach an mhéid sin agus an gá atá le hidirghabháil reachtach*)³
- Soláthraíonn an Stiúrthóra lonchúiseamh Poiblí (**ide réir líne údaráis Dunne agus Braddish etc**) cén t-ábhar a d'fhéadfadh a bheith ábhartha a d'fhéadfadh cabhrú leis an gcosaint nó damáiste a dhéanamh do chás an ionchúisimh.
- Ní raibh sé de cheart riamh ag na Cúisithe ábhar neamhábhhartha a fháil.

Dá réir sin, dar le Biggs J, ba cheart go mbeadh an t-ábhar a nochtadh (mar chuid de phróiseas an stiúrthóra) feicthe ag an ngearánach agus ar an mbonn sin bheadh sí ar an eolas faoi ábhar a d'fhéadfadh an chosaint a úsáid.

Ar bhonn fíorasach JD& Ors féin i gcás ina bhfuair an chosaint na taifid cheana féin, bhí Biggs J

den tuairim:-

- Bheadh ar an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí dul tríd an doiciméadacht sin
- Agus é sin á dhéanamh aici, ba cheart don Stiúrthóir a hata cosanta a chur uirthi agus a chinneadh cad atá ábhartha (ar thuiscint leathan ar a *bhféadfadh* a bheith ábhartha)
- **Ní bhaineann sé seo le cosaint a dhéanamh.**
- Bhí sé de dhualgas ar an Stiúrthóir ansin an t-ábhar sin a thaispeáint don ghearánach agus a chur in iúl gurb é sin a chuaigh chuig an gcosaint.

Ní raibh Biggs J ag teorannú an chleachtaidh sin chuig taifid chomhairleoireachta ach leathnaigh sé é chuig aon taifead ina bhfuil ionchas príobháideachta ann (chun taifid leighis a áireamh).

³ Tá ceist an idirghabhála reachtaí sin lasmuigh de raon feidhme an chur i láthair seo.

An Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí v. O.A, Keane J. 14 Deireadh Fómhair 2025

Ar **an 14 Deireadh Fómhair 2025**, ardaíodh an pointe luíocháin arís, an uair seo os comhair an Bhreithimh Keane i gcás dar teideal an **Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí .v. O.A.**

Cosúil le JD & Eile, bhain cúlra an cháis seo le beagnach 1000 leathanach d'ábhar a nochtadh don chúisí roimh an gcinneadh in AM agus le toiliú an ghearánaigh.

Bhí 37 leathanach den nochtadh sin i gceist leis an tsaincheist a aeráladh roimh Keane J.

Murab ionann agus JD & Ors ní raibh san ábhar *anseo* ach nótaí comhairleoireachta.

D'fhéach an Stiúrthóir arís le brath ar a litir ag lorg réamhfhógra maidir leis an ábhar laistigh den nochtadh sin ar a bhféadfadh an chosaint iarracht a dhéanamh an gearánach a chroscheistiú. Dhiúltaigh an chosaint an iarraidh ón Stiúrthóir a chomhlíonadh.

Bhí Keane J ar an eolas faoi rialú Biggs J agus an cheist á cinneadh.

Achoimre ar chuid de na haighneachtaí a rinneadh thar ceann na Cosanta in O.A.

- Ní chruthaíonn AM aon oibleagáid ar an gcosaint dul i ngleic le saincheist na dtaifead comhairleoireachta – ach is ar an mBord Ionchúisimh agus ar an mBord um Chúnadh Dlíthiúil amháin a bhí an dualgas. Go sonrach, ní raibh aon rud in AM chun oibleagáid a fhorchur ar an gcosaint a bheith rannpháirteach go fóiréinseach tar éis nochtadh a bheith déanta.
- Aithnítear an easpa oibleagáide ar an gcosaint maidir le rannpháirtíocht fhóiréinseach i mír 35 de **AM inar tugadh faoi** deara an t-idirdhealú idir nochtadh coiriúil agus sibhialta/próisis aimsithe i gcás nach nós imeachta bunaithe ar fhrithpháirteacht a bhí sa chéad cheann.
- Laistigh den réimse coiriúil, ní raibh oibleagáid **maidir le** nochtadh ar an gcosaint *ach* amháin de bhua forálacha reachtúla sonracha. Is aighneacht é seo atá bunaithe i dicta Hardiman J i an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí .v. Phipps.
- Níor chuir an tOireachtas, i gcomhthéacs alt 19A, aon oibleagáid ar chúisí dul i ngleic go fóiréinseach leis an bpróiseas.

- Ní rannpháirtíocht fhóiréinseach a bhí ag teastáil ón gcosaint, (i.e. ábhar féideartha a shainnaithint a d'fhéadfaí a úsáid i gcrossscrúdú ar ghearánach) – toisc i ndáiríre gur rud é saincheist an luíocháin a d'fhéadfadh breitheamh trialach a choinneáil faoi athbhreithniú le linn crossscrúdaithe agus breithniú á dhéanamh aige ar cé acu a bhí nó nach raibh an méid a iarradh a chur i gcrossscrúdú neamhábhartha nó míchuí.
- Dá gceanglófaí ar an gcosaint a lámh a thaispeáint trí ábhar a shainnaithint ar a bhféadfadh sí croscheistiú a dhéanamh ar an ngearánach, bheadh sé sin go hiomlán éagórach.
- Bhí AM dírithe ar shoiléiriú a dhéanamh ar an gcur chuige ceart atá le glacadh chun teacht ar tharscaoileadh/toiliú i ndáil le doiciméadacht an ghearánaigh.

Is cóir a rá gur chosúil gur leag Keane J a stalla amach sách luath i malartú aighneachtaí ina luaitear tagairt AM don ghá atá le '**rannpháirtíocht fhóiréinseach**' ag an gcosaint i gcomhthéacs alt 19A cé nach bhfuil na focail sin le feiceáil sa roinn féin.

Chuir sé in iúl go raibh an Chúirt *Uachtarach* 'ar ndóigh' ag glacadh le cur chuige a bhí bunaithe ar phrionsabal – ag leagan amach gur trí thagairt a dhéanamh do chearta na cosanta ach freisin do chearta an ghearánaigh chun leasanna príobháideachais in ábhar an-íogair.

Shainnaithin sé seasamh cosanta na frithsheasmhachta mar cheann de 'bhuel tá an t-ábhar *faighte againn cheana féin [go soiléir de bhun tarscaoilte, agus ar an gcaoi sin alt 19A a dhíscor] , go raibh maith agat go mór, mar sin bainimid tairbhe anois as gan a bheith ag plé go fóiréinseach leis*'.

Chomh maith leis an gceanglas maidir le cosaint i gcoinne rannpháirtíocht fhóiréinseach – bhreathnaigh Keane J freisin ar phrionsabal níos leithne leasanna an cheartais.

Leasanna an Cheartais

Luaigh Keane J. freisin an iomchuí an chumhacht lánroghnach ghinearálta a agairt chun ordú a dhéanamh ar mhaithe leis an gceartas, arna thabhairt do chúirt de bhun **alt 6 d'Acht 2021 (an tAcht um Nós Imeachta Coiriúil)**, chun '*an staid chéanna a bheadh i bhfeidhm dá gceanglófaí*

ar an duine cúisithe gabháil go fóirínseach chun críocha alt 19A.'

Agus é ag féachaint go sonrach ar réimeas alt 19A, thug Keane J dá aire go raibh sé d'oibleagáid ar an gcúirt leasanna an cheartais a bhreithniú agus í ag déileáil le hiarratas a rinneadh faoi na forálacha sin ach lean sé air á rá go raibh sé:-

“Is léir gur seafóid a bheadh ann dá ndéarfaimis lasmuigh den chomhthéacs reachtúil sonrach sin nach bhfuil aon bhonn ann ar a bhféadfaidh an Chúirt breithniú a dhéanamh ar leasanna an cheartais agus triail á seoladh....tá riachtanas bunreachtúil ann ar an gcúirt triail chóir a thabhairt ní hamháin do dhuine cúisithe ach do na rannpháirtithe uile sa phróiseas trialach....a bhfuil cothromaíocht i gceist leis sin”

I bhfocail eile, níor chuir tarscaoileadh ón ngearánach cosc ar an gcúirt na prionsabail chéanna maidir le rannpháirtíocht fhóirínseach a chur i bhfeidhm, rud a chuir ar chumas na cúirte orduithe a dhéanamh nó treoracha a thabhairt ar mhaithe leis an gceartas.

Ní nach ionadh d'easaontaigh an chosaint

D'iarr Keane J é seo ar an gcosaint agus é ag déileáil leis an aighneacht cosanta nach raibh i ngné rannpháirtíochta fóiréinsí AM ach i gcomhthéacs ráitis a rinne an Chúirt Uachtarach faoi alt 19A:-

Mar sin, tá sé d'oibleagáid orainn a eachtarshuí ar bhealach amháin nó ar bhealach eile nach féidir le leasanna an cheartais agus an ceanglas maidir le rannpháirtíocht fhóirínseach agus na leasanna príobháideachais atá faoi chosaint bhunreachtúil i dtaifid chomhairleoireachta rúnda, go gcríochnaíonn siad go léir ag teorainn alt 19A..... ionas nach féidir leis an gcúirt leasanna an cheartais a chur i bhfeidhm lasmuigh den chomhthéacs sin, aird a thabhairt ar an leas príobháideachais atá faoi chosaint bhunreachtúil i dtaifid chomhairleoireachta íogaire. ...agus nach féidir leis ordú a cheapadh faoi alt 6 d'Acht 2021 a thugann cumhacht don chúirt orduithe a dhéanamh ar mhaithe le ceartas?"

Ní fhéadfadh sé glacadh leis gur amhlaidh a bhí.

Chuir Keane J ar Biggs J in iúl gur bhain sé sin go léir le próiseas Nochta an Stiúrthóra.

Thapaigh Keane J ar an deis a 'mearbhall' a chur in iúl le rialú Biggs J toisc gur bhain sé le nochtadh cosanta Agus é ag déileáil leis an aighneacht a cuireadh faoina bhráid gurbh iad na hoibleagáidí nochta amháin maidir leis an gcosaint na hoibleagáidí a leagadh síos go sonrach i

17 | Leathanach

reacht.

I gcás Keane J, ní bhaineann sé seo le nochtadh:

Dúirt sé go mbaineann an nochtadh – sa chomhthéacs coiriúil – le doiciméid nó cóipeanna de dhoiciméid a sholáthar agus nárbh é sin an tOrdú a bhí á lorg ag an Ionchúiseamh anseo.

Ba iad seo a leanas a chuid focal cruinn:

“Tá cáilíocht beagán fanciful ag baint leis an moladh sin; is cosúil gur ghlac an Breitheamh Biggs leis an míthréithriú sin, ach níl mé cinnte an féidir liom”.

Dar leis, ní raibh sé seo faoin ionchúiseamh ag éileamh go nochtfaí doiciméid ón gcosantóir ach faoi iarratas ón ionchúiseamh chun a cheangal ar an gcosantóir **dul i mbun oibre go fóiréinseach**.

Arís, ag tagairt do chinneadh an Bhreithimh Biggs, dúirt an Breitheamh Keane gur *“cleachtadh neamhréadúil”* a bheadh ann dá ndéanfadh an chosaint cuid mhór doiciméad a nochtadh don ionchúiseamh a chuir an t-ionchúiseamh ar fáil dóibh.

Lean sé leis ag rá, díreach toisc go ndearnadh nochtadh cheana féin (mar a bhí sé ar na fíricí os a chomhair – agus go deimhin mar a bhí sé in JD & Ors) – nach ndéanann sé sin aon difríocht phraiticiúil leis an tástáil a bhí air a chur i bhfeidhm.

Cad a cheap Keane J faoin aighneacht ó Phipps

Maidir leis an iontaoibh a bhí ag an gcosaint ar dheimhnithe Hardiman i gcás Phipps (a bhaineann le hiarratas 4E) go:

“ní raibh aon oibleagáid ar chúisí páirt a ghlacadh i mbainistiú cásanna a d’fhéadfadh a bheith i gceist leis an gcúisí ábhar dlíthiúil nó fíorasach a nochtadh nach mian leis a nochtadh. agus toisc go bhfuil sé i dteideal trialach in am trátha dlí níl sé d’oibleagáid air aon chineál eile nochta a dhéanamh.” [Béim curtha leis]

Bhí an tagairt seo do nochtadh grist go bunúsach leis an muileann do Keane J a chreid **NACH RAIBH** an t-iarratas os a chomhair faoi nochtadh.

Agus idirdhealú breise á dhéanamh aige idir **Phipps** Keane J, dúirt sé nár iarradh ar Hardiman J sa chás sin breithniú a dhéanamh ar leas bunreachtúil iomaíoch amhail an ceart chun príobháideachais i ndoiciméid comhairleoireachta íogaire – rud nár léir, ar ndóigh.

Ar an mbonn sin, bhí sé den tuairim go raibh an méid a bhí á lua in Phipps i ndáiríre níos cosúla le *‘ráiteas dothuigthe maidir le hardphrionsabal chearta na cosanta i gcomhthéacs ionchúisimh choiriúil’*.

I gcás an Bhreithimh Keane, ní raibh i gceist le Phipps agus ní raibh air a chur san áireamh

- An tAcht um Cheartas Coiriúil (Íospartaigh na Coireachta) 2017
- Treoir 2012/29/AE ón AE
- a cheangail go n-achtófaí í, agus ní raibh an Breitheamh Hardiman ag plé le cleachtadh i gcothromaíocht leasanna Bunreachtúla.

Níor chuaigh agairt mhír 35 de **AM** maidir le neamh-mhótuacht an phróisis nochta sa chomhthéacs coiriúil i bhfeidhm ar Keane J.

Maidir leis, bhí i bhfad níos mó le rá ag AM ná mír 35 agus dhírigh sé ar shaincheist na rannpháirtíochta fóiréinsí. Bhain sé sin le cleachtadh cothromaíochta ceart ar mhaithe leis an gceartas.

Bhí an chosaint ag brath ar ról bhreitheamh na trialach idirghabháil a dhéanamh i gcroscheistiú má chuirtear ábhar neamhábhartha nó dochrach ar ghearánach.

Chuir Keane J an argóint sin ar aghaidh trína rá gur dhá rud éagsúla iad luíochán agus neamhábharthacht. Dúirt sé go bhféadfadh sé a bheith go hiomlán indéanta ábhar ábhartha a chur faoi bhráid finné agus luíochán a dhéanamh orthu leis an ábhar sin.

“Ach an méid atá á rá ag an gCúirt Uachtarach in AM, seachas saincheisteanna ábhartha, níl aon cheart luíocháin ann le linn crosscrúdaithe.”

Go hachomair, i gcás Keane J, ba é an rud a bhí á iarraidh ag an ionchúiseamh ar an gcosaint ná *‘páirt fhóiréinseach a ghlacadh, ar bhonn ex post facto, ar an mbealach a mbeadh ort gabháil go fóiréinseach dá mba iarratas é seo faoi alt 19A mura mbeadh toiliú nó tarscaoileadh ann.*

Maidir leis an aighneacht nach raibh aon fhoráil reachtach ann maidir leis an méid a bhí an chosaint ag teastáil ón ionchúiseamh, dúirt Keane J gurb é an rud ba thábhachtaí ná go raibh

an chúirt ag déileáil le saincheistean Bunreachtúla.

Chuir sé an cheist - conas a d'fhéadfadh an chúirt a bheith gan chumhacht ina leith sin toisc nach raibh aon reacht ann chun an cleachtadh seo a éileamh ón gcosaint?

Thug sé faoi deara nach bhfuil cearta trialach córa iomlán. Tá tábhacht lárnach agus ríthábhachtach ag baint le cearta cúisí i dtrial choiriúil, ach ní hiad na leasanna amháin iad.

Níor iarradh ach ar an gcosaint ar fad doiciméid a shainaithint – gan caibidil ná véarsa a thabhairt amhail sonraí alibi.

Thug sé faoi deara nach raibh an t-ionchúiseamh ag iarraidh liosta de na ceistean molta i gcrosscrúdú ná fiú na línte crosscrúdaithe (a bheadh go hiomlán neamh-inghlactha) – ach léiríú leathan ar ghnéithe áirithe den nochtadh toirtiúil a bhféadfaí brath orthu i gcrosscrúdú.

I ndeireadh na dála, ba é an tOrdú a rinne sé nach raibh sé de cheangal ar an gcosaint líne chrosscrúdaithe a chur in iúl ach go raibh sé de cheangal uirthi a shainaithint cé acu de na doiciméid nochta a bhféadfaí brath orthu i gcrosscrúdú.

Chuir sé a thuairim in iúl, i gcomhthéacs cleachtadh cothromaíochta ceart, nach raibh aon leisce ar an gCúirt Uachtarach ceanglas maidir le rannpháirtíocht fhóiréinseach a léamh isteach in alt 19A agus nach raibh sa mhéid a bhí á dhéanamh ag Keane J, dar leis, ach iarracht a dhéanamh an rud céanna a dhéanamh ar mhaithe leis an gceartas (lasmuigh d'fhorálacha alt 19A) agus aird chuí á tabhairt ar chearta trialach córa an duine chúisithe agus ar leas príobháideachais an ghearánaigh araon.

Rinne sé an t-ordú faoi alt 6(8)(f) den Acht um Nós Imeachta Coiriúil, 2021.

De réir Keane J bhí an nós imeachta a bhí le bheith ag gabháil mar seo a leanas

Bhí an dualgas ar an ionchúiseamh:-

- dul i gcomhairle leis an ngearánach.
- na doiciméid sin (*a shainaithin an chosaint*) a thabhairt ar aird an ghearánaigh
- ar bhealach neamhthreorach
- deis chuí a thabhairt don ghearánach ábhar an ábhair chéanna a bhreithniú
- ionas go bhféadfadh sí a bheith níos oilte chun dul i ngleic leis an gcrosscrúdú ar

bhealach níos ionraice.

Ó dháta an chur i láthair seo is ionann an méid thuas agus staid reatha na réasúnaíochta breithiúnaí maidir le nochtadh laistigh de chomhthéacs AM agus go sonrach maidir le saincheist an luíocháin. Mar a tugadh faoi deara, tá seasaimh atá i gcoinne a chéile go diaiméadrach glactha. Amhras go bhfuil an cheist achrannach. D'fhéadfadh rialuithe níos réasúnaithe teacht chun cinn sna seachtainí nó sna míonna amach romhainn.

RÓISÍN LACEY SC. 1/12/2025